

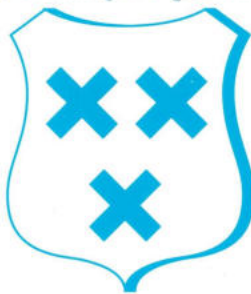
Swindrecht Were

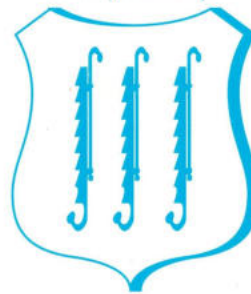
Heerjansdam

Hendrik Ido Ambacht

Zwijndrecht

Uitgave van: Historisch Genootschap, Hendrik Ido Ambacht
Historische Vereniging, Zwijndrecht
Jaargang 23 nr. 2
november 2009

Swindrecht Were

INHOUDSOPGAVE:

Voorwoord	2
Omzien met een glimlach (deel 2)	3
Het oorlogsmonument ter nagedachtenis aan omgekomen Joodse inwoners van Zwijndrecht	12
Een winterse gebeurtenis in de winter van 1708	30
Colofon	32

VOORWOORD

Voor u ligt een nieuwe uitgave van Swindregt Were. Diverse onderwerpen zijn door verschillende auteurs aangeleverd.

Voor de geïnteresseerden in de geschiedenis van de Zwijndrechtse Waard is er weer een stukje historie bekend gemaakt.

Zo is er het vervolg op het verhaal Omzien met een glimlach van de heer Den Hoed. Hij neemt u, als lezer, mee door Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht en laat bekende en minder bekende plekjes voorbij gaan aan de geest. Ook geeft hij inzicht in de detailhandel van toen.

De heer Popijus geeft achtergrondinformatie over het Joods oorlogsmonument en de daarop vermelde namen. Daarnaast is er een beperkt overzicht van de Joodse inwoners uit de Zwijndrechtse Waard in de periode van de Tweede Wereldoorlog opgenomen.

Tot slot is er een verhandeling uit 1708. Een winters voorval, dat in een oude akte is opgetekend.

Wellicht is het lezen van het periodiek ook voor u een aanleiding om uw wetenswaardigheden op schrift te stellen en aan te bieden aan de redactie.

Wij wensen u veel leesplezier.

De redactie.

OMZIEN MET EEN GLIMLACH (DEEL 2)

Mijn schooljaren

De Kerkstraat zoals die was in de jaren dertig van de vorige eeuw.

Wij gingen op school in de gereformeerde Kerkstraatschool, uiteraard in de Kerkstraat.

De lesuren waren van 9 tot 12 uur en van 2 tot 4 uur en ook op zaterdagmorgen van 9 tot 12 uur.

Ik had medeleerlingen, die op de grens met 't Ambacht woonden. Zij moesten per dag viermaal twee km. lopen om naar en van school te gaan, zoals de jongens van Piet van Noort en Gerrit Baan dat moesten doen. Andere jongens sloten zich er bij aan en zo ontstond er een grote groep richting de school.

De schoolmeesters en -juffrouwen van de Kerkstraatschool.

V.l.n.r.: meester Admiraal, juffrouw Dekker, meester Groen, hoofdonderwijzer De Bond, meester Bol en meester Van Eerten

Voorbij het Noordpark passeerden we de kruidenierswinkel van de gezusters Van Rijs, later Jan Boertje. Boven aan de Noordenstoep "Trippie" de Jong, de melkboer, en daarnaast zadelmaker Jaarsma.

Net voorbij het pakhuis van zaadhandel Van der Giesen had je het café van Jan Rosbeek Zo naderden we de Slagveldstoep, waar je de bekende kruidenierswinkel van Gerrit Romijn, later Terlouw, had. Daar vandaan had je veel meer winkels, te veel om allemaal te vermelden.

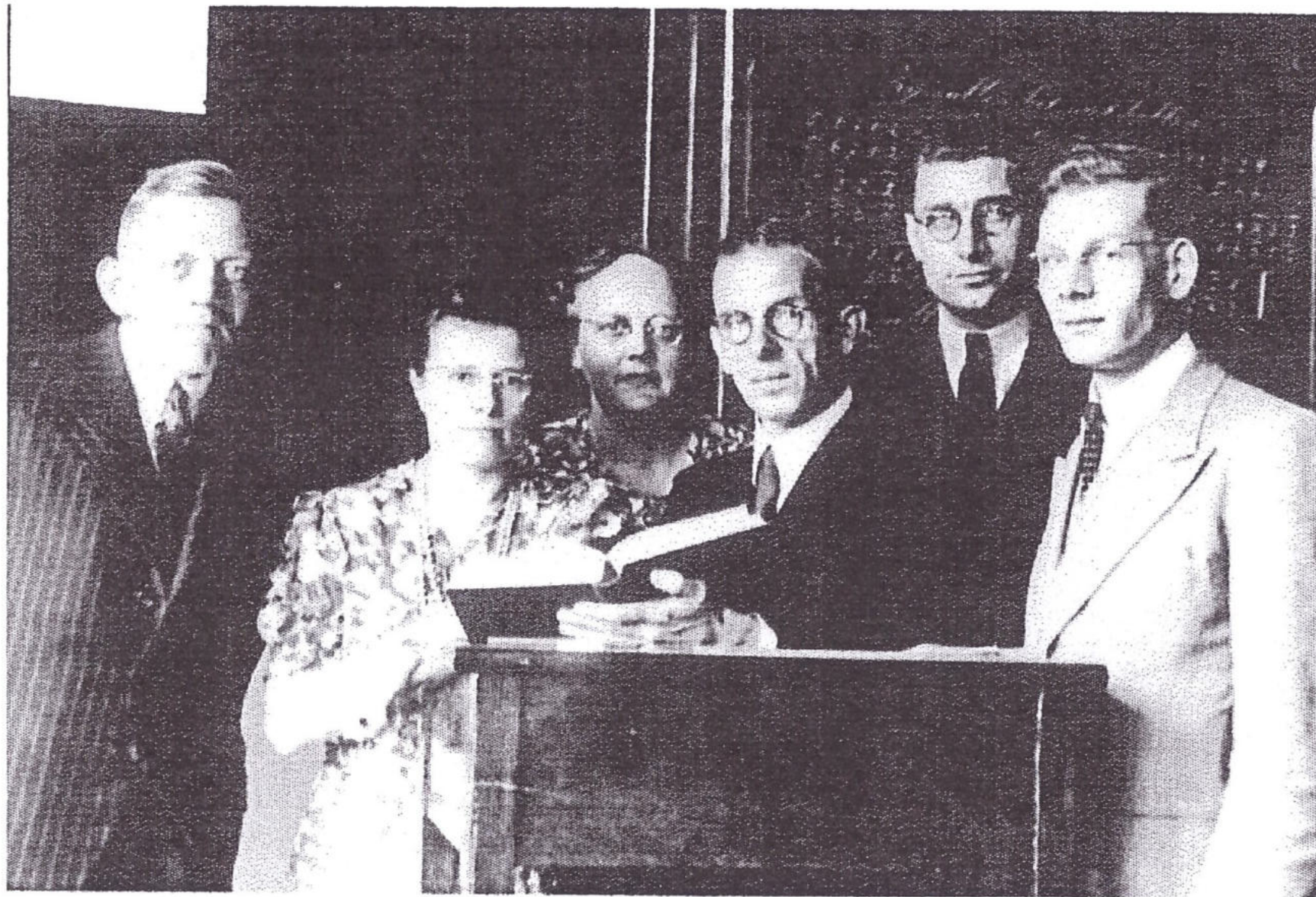
Voorbij het Veerplein passeerden we de tramrails en na de kachelsmidse van Vliegthart gingen we de Kerkstraatstoep af naar de Kerkstraat, waar je rechts op de hoek met de Onderdijk de winkel van loodgieter Seijffert had. Aan de overkant had je het snoepwinkeltje van Aaltje de Pee; daar kon je al voor 1 cent snoep kopen.

Daarnaast was het transportbedrijf van Bezemer, met aan de overkant de smederij van W. Blacquièr en Zonen (ook wel "den blikken toeter").

Rectificatie.

Helaas zijn er bij de onderschriften van enkele foto's fouten gemaakt bij de omschrijving. Hieronder de juiste omschrijvingen en bijbehorende foto's:

Pagina 4

*De schoolmeesters en -juffrouwen van de Kerkstraatschool.
V.l.n.r. meester Admiraal, juffrouw Dekker, juffrouw Groen,
hoofdonderwijzer de Bond, meester Bol en meester van Eerten.*

De hoefsmederij van de gebroeders Kramer

Naast de smederij had je de winkel van bakker Maaskant. Enkele huizen verder woonde een paar apart, het bekende Zwijndrechtse echtpaar Kees Koek en zijn vrouw Mina. Zo naderden we dan de school waar, net voor het schoolplein, Legerstee, de varkensslachter woonde.

In de eerste klassen hadden we de juffrouws Dekker en Groen en in de hogere klassen meester Van Eerten, meester Admiraal en meester De Bond, die later ook hoofdonderwijzer werd na het vertrek van bovenmeester Bart Folkersma.

Ik herinner me nog dat op een zekere dag Nel Bezemer, een dochter van slager Jan Bezemer, op school kwam. Zij had zowaar een trainingspak aan. Nou, daar ging me toch Bart Folkersma over te keer, want het was in die tijd beslist uitgesloten dat vrouwen en meisjes een broek aan hadden.

Uit school gingen we altijd via de Damsteeg op huis aan, langs de melkboerderij van Manus Rozendaal. Rechts was de remise van de tram. Wij staken de tramrails weer over. Daar had je rechts de werkplaats en loonzagerij van Den Hollander. En dan ruik ik nog de geur van geschroeide

paardenhoeven, want tegenover Den Hollander was de hoefsmederij van de gebroeders Kramer. Daar hebben we vaak gekeken naar het beslaan van de paarden.

Dan rechtsaf de Rotterdamseweg op, schuin oversteken bij het huis van dokter Ekelmans, naar de winkel van Van der Ven, waar wij voor de etalage ons wel eens stonden te vergapen aan het mooie speelgoed dat daarin stond, want dat was er voor ons niet bij. Ons speelgoed bestond toen uit lege luciferdoosjes. Na Van der Ven, het Slagveld rechtdoor, woonde de bloemistenfamilie Van Loon, met twee grote perenbomen voor de deur. Zo kwamen we langs tuinder Bezemer (vader van schilder Clement Bezemer) en de tuinderij van Daan Baan. Daarnaast had je de proeftuin van Wulfse, waar Gilles Kik de baas was. Op de hoek in de richting van de dijk woonden de tuinders Jan en Piet den Hollander. Hun land strekte zich bijna uit tot aan het steegje. Halverwege tot aan de dijk had je het huis van Piet van der Linden. Hij had zijn tuinderij tussen de Onderdijk en het Slagveld. Zijn broer Jacob woonde in bij de familie Van der Linden en werkte op de zoutkeet. Hij had de bijnaam “den ijzeren hertog”, omdat hij veel weg had van Alva.

In 1941 werd de tuinderij van Van der Linden als één van de eerste onteigend voor de woningbouw. De familie verhuisde naar Reeuwijk, waar hij van weer opnieuw moest beginnen met een nieuwe tuinderij. Financieel was het armoe, want vergoedingskosten waren betrekkelijk nihil. Dat is tegenwoordig wel wat anders, want nu gaan er miljoenen over de tafel bij landonteigening.

Naast het huis van Van der Linden liep een pad langs een rijtje huisjes. Hier hebben mijn opa en oma Jan den Hoed en Catharina den Hoed-van ‘t Hof gewoond. Het pad leidde naar het huis en de tuinderij van Piet de Graaf. Ook twee groenteboeren hadden hun stek in het Slagveld: Jan en Koos de Graaf, die hun handel hadden in Dordrecht, waar zij dagelijks via de pont met de handkar naar toe gingen.

Net voor de Slagveldstoep stond de loods van inmakerij Zwanenburg, waar in de aardbeientijd hele rijen vrachtauto’s met “tipsies” (mandjes) aardbeien stonden te wachten om gelost te worden. De aardbeien werden daar verwerkt en in vaten gedaan.

Verder liepen we onderlangs de arbeidershuizen aan de Ringdijk. In het laatste huis woonde vrouw Van Maren, de olievrouw. Haalde je bij haar als jongen een kan petroleum voor thuis, dan kreeg je van haar altijd een

De goedkope Floor met zijn handel voor het buurtje Klootwijk aan de Onderdijkserijweg in Hendrik-Ido-Ambacht. Het buurtje is er nog steeds, tegenover de flats aan de Assendelftgaarde

hand vol met olienoten. Zo belandden we weer op de dijk en vervolgden onze weg naar huis.

Hoe was het leven in die crisis tijd bij ons rond om ons huis aan de Onderdijk?

Maandag was het wasdag. Mijn moeder stond dan al om zes uur op om het fornuis op te stoken en water op te zetten voor de was. Hier was ze de hele dag mee bezig en in de avond was het strijken met strijkbouten, die op het fornuis verwarmd werden. Zelf was ik er meestal ook al vroeg bij om nog gauw het psalmversje te leren, dat je op maandag moest opzeggen op school.

Boodschappen hoefde je niet zo veel te doen, want alles kwam zowat aan de deur, zoals bakker Van den Berg en kruidenier Bas Baan, die iedere week het bestelboekje ophaalde.

Manufacturiers als Van der Werf en Kauling kwamen met koffers textiel aan de deur en de melkboer kwam elke dag aan huis. Op zaterdag moest wel de melk gekookt worden, want anders werd die zuur. Op maandag

*Bodewagen De Zeeuw op het Raadhuisplein te Hendrik-Ido-Ambacht
Op de bok Cees de Zeeuw*

maakte mijn moeder meestal van het overgeschoten brood broodpap. Onze buurman, Daantje de Snoo, was onze melkboer, die haalde ook bij verschillende mensen met zijn paard en wagen de tonnen op. Die tonnen bevatten de uitwerpselen van de eigenaren. Daar hij ook nog een groot stuk tuinland had en daarop groente teelde, gooide hij de massa uit de tonnen bij de bloemkoolplanten, in plaats van kunstmest.

Ook eenmaal in de week kwam verzekeringsagent Smid uit Ambacht de verzekeringscenten van Victoria ophalen. Er kwamen ook veel lieden aan de deur met een “gosie” (negotie, red.), zoals Jan Schut uit Dordrecht, met twee manden vol met allerlei artikelen en Floor Groeneveld uit Heerjansdam (“de goedkope Floor”) die met paard en wagen vol koopwaar ook regelmatig zijn gezicht liet zien

Zo kwam ook Piet Nowee uit Dordrecht op de dijk langs met een bakfiets volgeladen met lingerie. Ik hoor Piet nog roepen met luide stem:

Alles kost een dubbeltje, behalve de jood zijn kulletje.

Het werd graaien in de bakfiets door de vrouwen om een passend stukje ondergoed te pakken te krijgen voor een dubbeltje. Op de dijk was er ook al aardig verkeer: het af en aan rijden van de vuilniswagens naar de stortplaats in de Noordpolder en de vele tuinders die hun producten met paard en wagen naar de veiling brachten. Dan had je bodedienst De Zeeuw van H.I. Ambacht naar Dordrecht, die twee maal per dag langs kwam.

Zo vertelde mijn opoe mij het volgende voorval: Op een zomerse dag vonden ze haar zoon Kees Stolk bewusteloos onder de hoge bomen, die stonden in de buurt van de Walburgspad. Grote paniek natuurlijk, dokter Dozy werd er zo vlug als mogelijk was bij gehaald en die constateerde een lichte zonnesteek. Wat men er later van hoorde, was het volgende: de jongens hadden met elkaar een fles sterke drank uit de bodewagen van De Zeeuw gepikt en zoon Kees had daar blijkbaar te veel van gedronken.

Op de grens van Ambacht met Zwijndrecht, aan de Onderdijkserijweg, had je toen op Zwijndrechts grondgebied een minder bekend steegje. Daar woonden onder andere de familie Mol, Karel Stolk en tuinder Jan Scheur-

Het steegje aan de Onderdijkserijweg te Zwijndrecht. Links woonde de familie Stolk en rechts tuinder Jan Scheurwater. Nu is er de Van Oldenbarneveldlaan

Hier is de familie Van 't Hoff op de tuinderij van Jacob van 't Hoff aan het radijs bossen. V.l.n.r. Jans en Jacob van 't Hoff, Co en Wim van 't Hoff

water, die er zijn tuinderij had. Hij had ook een perceel grond in Ambacht.

Verder tuinden er Jacob van 't Hoff en Aai van Pelt; later Lommers. Aai van Pelt woonde recht tegenover het steegje aan de Onderdijkserijweg met zijn vrouw en zeven dochters. Men noemde dat huis ook wel “het maagdenhuis”. Bij de vrouw van Aai kon je toen voor allerlei kwaaltjes terecht, waar zij meestal wel een middeltje voor had (een soort Klazien uut Zalk).

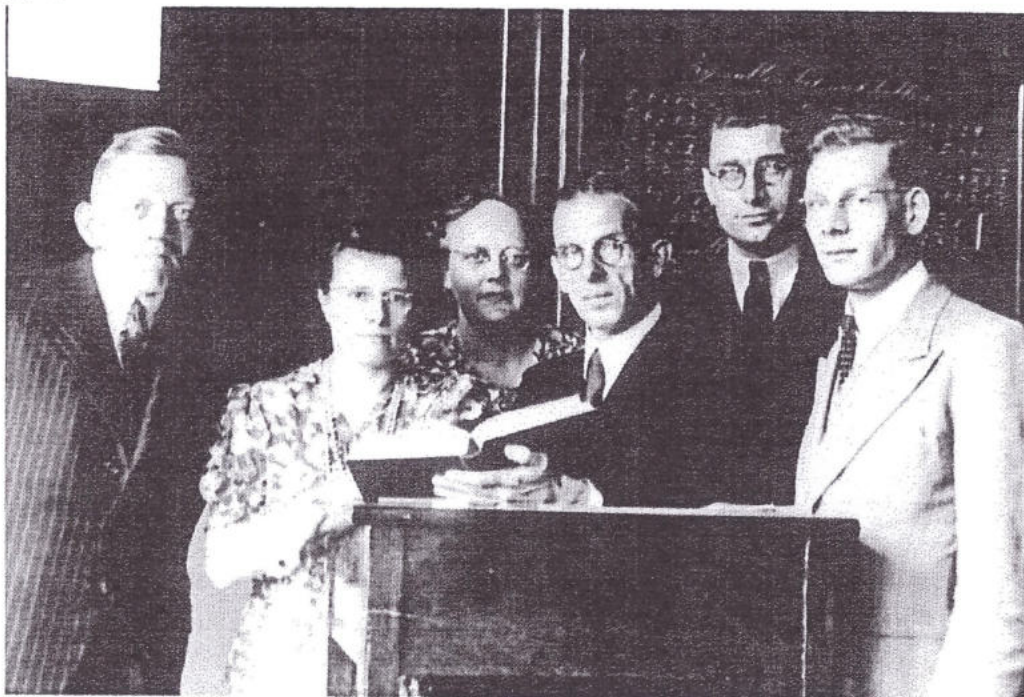
In die tijd waren de mensen toch wel een beetje bijgelovig. Zo vertelde opoe Stolk mij dat zij ook nog een waarzeggende geest had.

Veel inwoners hadden ergens een volkstuin. Ook mijn vader had er één, bij het Noordpark. Hij teelde er onder andere vroege aardappels, zoals de toentertijd bekende paarspitten en voor de winter bruine bonen, bonen en andijvie, om in te zouten in de Keulse potten, en witte kool om zuurkool van te maken. Verder krotten, Zwijndrechtse pootuien en spruiten.

Rectificatie.

Helaas zijn er bij de onderschriften van enkele foto's fouten gemaakt bij de omschrijving. Hieronder de juiste omschrijvingen en bijbehorende foto's:

Pagina 4

De schoolmeesters en -juffrouwen van de Kerkstraatschool. V.l.n.r. meester Admiraal, juffrouw Dekker, juffrouw Groen, hoofdonderwijzer de Bond, meester Bol en meester van Eerten.

Pagina 10.

Hier is de familie van 'tHoff op de tuinderij van Jacob van 't Hoff aan het radijs bossen op het Rabat. V.l.n.r. Janus en Jan van 't Hoff, Jacob zelf en Co en Wim van 't Hoff.

Voor de winteraardappels huurde hij een perceeltje grond bij een boer in 't Ambacht, bij de Viersprong. Dat was een kruising van Paulusweg - Krommeweg - Vrouwgelenweg en Lagekade, ook wel "Muizenkaai" genoemd. Als jongen mocht je dan mee met je vader achter op de fiets naar het aardappelland. Dan had je het idee dat je in het buitenland was, zo ver was je dan van huis af. De wintervoorraad aardappels werd opgeslagen in de kelder onder de bedstee. Ook werden ze wel eens ingekuild in de tuin bij ons huis. Bij goed weer zaten de mannen nog al eens bij elkaar op de dijk voor een praatje, voor het laatste nieuws en de politiek.

Kwam Baars de ijscoman langs, dan kon er wel eens een puntje van een cent voor ons af. Janus Tempelaar, een gewezen tuinder bij ons uit de buurt, zat er meestal ook bij en pruimde dat het een lieve lust was. Voor het naar bed gaan legde hij de pruim in het raamkozijn en de andere morgen stak hij hem weer in zijn mond.

Bij het veer naar Dordrecht was het altijd levendig druk, vooral als er een voetbalwedstrijd Nederland-België geweest was; dan stonden de autobussen en auto's wel tot aan de Bootjessteeg. Dat was voor ons dan ook een hele belevenis met al die buitenlanders.

C.J. den Hoed

HET OORLOGSMONUMENT TER NAGEDACHTENIS AAN OMGEKOMEN JOODSE INWONERS VAN ZWIJNDRECHT

Op 4 mei 2009 werd in de voormalige raadszaal van het gemeentehuis te Zwijndrecht een monument onthuld met daarop de namen van de tijdens de Tweede Wereldoorlog omgekomen Joodse inwoners.

Het overzicht is samengesteld op verzoek van de gemeente Zwijndrecht. Op het monument staan die personen vermeld, die hier tijdens de oorlog woonden en weggevoerd zijn.

Men hoeft dus niet geboren te zijn te Zwijndrecht of Heerjansdam, maar was hier in gezinsverband tijdens de oorlog wel woonachtig. Dit was met nadruk de vraag van de gemeente. Zij die hier na hun geboorte niet zijn blijven wonen, staan niet op de plaque.

Ten einde een totaal beeld te krijgen, volgt hieronder de naamlijst van in Zwijndrecht en Heerjansdam geboren Joodse inwoners. Tevens is er een overzicht van adressen met de naam van het gezinshoofd. De gezinnen zijn door de auteur willekeurig genummerd. Hierdoor is het op het individuele overzicht mogelijk om naar het gezin te verwijzen.

De individuele lijst heeft betrekking op Joodse inwoners die hier geboren zijn! Dit wil dus zeggen dat ze ten tijde van de oorlog niet meer in hier of in Heerjansdam woonachtig hoefden te zijn.

Op het overzicht “ondergedoken” staan drie personen die ten tijde van de Tweede Wereldoorlog hier woonachtig waren (ondergedoken) en vanuit Zwijndrecht zijn weggevoerd. Zij zijn hier niet geboren. De naamlijsten zijn ontleend aan het Joods Digitaal Monument.

Gezinnen en hun adressen te ZWIJNDRECHT (situatie april 1942)

Dit betreft gezinnen die weggevoerd zijn en waarvan niemand is teruggekeerd.

Da Costastraat 35, Zwijndrecht » Bewoond door gezin Herman Salomo Meijer
Samenstelling: 4 personen (gezin 1)

Rotterdamscheweg 22, Zwijndrecht » Bewoond door gezin Elias Levisson
Samenstelling: 5 personen (gezin 2)

Ringdijk 225, Zwijndrecht » Bewoond door gezin Benjamin Herman Meijer
Samenstelling: 2 personen (gezin 3)

Ringdijk 360, Zwijndrecht » Bewoond door gezin Abraham den Hartog
Samenstelling: 3 personen (gezin 4)

Juliana v Stolbergstraat 25, Zwijndrecht » Bewoond door gezin Tobias den Hartog
Samenstelling: 3 personen (gezin 5)

Gezin en hun adres te ZWIJNDRECHT (situatie april 1942)

Dit is een gezin waarvan een persoon de oorlog overleefd heeft.

Veerplein 15, Zwijndrecht » Bewoond door gezin Herman Izaak Meijer
Samenstelling: 3 personen (gezin 6)

Joden geboren te Zwijndrecht

Herman Levisson » woonachtig te Zwijndrecht (gezin 2)

Zwijndrecht, 18 november 1919
Auschwitz, 30 september 1942

Leo Meijer, voor de apotheek van zijn vader, H.I.Meijer, aan het Veerplein te Zwijndrecht

Hanna Meijer » woonachtig te Zwijndrecht
(gezin 3)

Zwijndrecht, 12 mei 1878
Auschwitz, 19 november 1942

Benjamin Herman Meijer » woonachtig te Zwijndrecht
(gezin 3)

Zwijndrecht, 7 december 1889
Auschwitz, 19 november 1942

Esther den Hartog » woonachtig te Zwijndrecht
(gezin 4)

Zwijndrecht, 24 januari 1920
Auschwitz, 19 november 1942

Abraham den Hartog » woonachtig te Zwijndrecht
(gezin 4)

Zwijndrecht, 4 maart 1879
Auschwitz, 19 november 1942

Tobias den Hartog » woonachtig te Zwijndrecht
(gezin 5)

Zwijndrecht, 22 juni 1918
Auschwitz, 31 maart 1944

Abraham Benjamin den Hartog » woonachtig te Zwijndrecht
(gezin 5)

Zwijndrecht, 17 februari 1941
Auschwitz, 19 november 1943

Leo Meijer » woonachtig te Zwijndrecht
(gezin 6)

Zwijndrecht, 25 juli 1935
Auschwitz, 6 oktober 1944

Samuel Herman Meijer » verhuisd naar Dordrecht

Zwijndrecht, 14 augustus 1891
Auschwitz, 15 december 1942

Elias den Hartog » verhuisd naar Dordrecht dan
Geertruidenberg dan Amsterdam

Zwijndrecht, 18 september 1883
Sobibor, 2 juli 1943

Hester Roosje den Hartog » verhuisd naar Dordrecht dan
Geertruidenberg dan Amsterdam

Zwijndrecht, 15 februari 1913
Sobibor, 2 juli 1943

Sara Elisabeth den Hartog » verhuisd naar Dordrecht dan
Geertruidenberg dan Amsterdam

Zwijndrecht, 14 november 1917
Auschwitz, 3 september 1943

Izaak Herman Meijer » verhuisd naar Dordrecht

Zwijndrecht, 29 mei 1876
Westerbork, 28 januari 1943

Salomo Herman Meijer » verhuisd naar Dordrecht

Zwijndrecht, 17 oktober 1883
Auschwitz, 12 februari 1943

Babeth Meijer » verhuisd naar Groningen

Zwijndrecht, 15 mei 1885
Auschwitz, 28 januari 1944

Sara Elisabeth den Hartog » verhuisd naar Haarlem dan
Amsterdam

Zwijndrecht, 23 december 1887
Auschwitz, 7 september 1942

Jacob Herman Meijer » verhuisd naar Groningen

Zwijndrecht, 8 februari 1878
Overleeft de oorlog.

Er zijn in totaal zes gezinnen gedeporteerd. Van deze gezinnen zijn acht gezinsleden in Zwijndrecht geboren. De overige gezinsleden zijn elders geboren. Ten tijde van de deportatie maakten zij deel uit van een gezin. Het gezin van Herman Salomo Meijer (gezin 1) uit de Da Costastraat is hier wel woonachtig, maar ze zijn niet in Zwijndrecht geboren.

Geboren te HEERJANSDAM

Nico den Hartog » Verhuisd naar Oss

Heerjansdam, 12 augustus 1897
Buchenwald, 19 maart 1945

Betrina den Hartog » Verhuisd naar Dordrecht

Heerjansdam, 2 januari 1871
Auschwitz, 19 november 1942

Benjamin den Hartog » Verhuisd naar Dordrecht

Heerjansdam, 26 maart 1869
Sobibor, 9 juli 1943

Elias den Hartog » Verhuisd naar Amsterdam

Heerjansdam, 16 december 1880
Sobibor, 23 juli 1943

Simon den Hartog » Verhuisd naar Hilversum

Heerjansdam, 14 oktober 1895
Sobibor, 23 juli 1943

Abraham den Hartog » Verhuisd naar Zwijndrecht
dan H.I.Ambacht*

Heerjansdam, 13 december 1867
Sobibor, 13 maart 1943

Anna (Spanjer)-den Hartog » Verhuisd naar Dordrecht

Heerjansdam, 10 oktober 1875
Auschwitz, 19 november 1942

Elizabeth den Hartog » Verhuisd naar Rotterdam

Heerjansdam, 4 augustus 1901
Auschwitz, 3 september 1943

Elizabeth (Kalker)-den Hartog » Verhuisd naar Rotterdam

Heerjansdam, 7 februari 1864
Auschwitz, 19 oktober 1942

Stijntje (Kooijman)-den Hartog » Verhuisd naar Rotterdam

Heerjansdam, 2 november 1898
Auschwitz, 5 november 1942

Henriëtte (van Gelderen)-den Hartog » Verhuisd naar Rotterdam

Heerjansdam, 12 oktober 1883
Auschwitz, 5 november 1942

Sara (den Hartog)-den Hartog » Verhuisd naar Rotterdam

Heerjansdam, 1877
Rotterdam, 17 februari 1942

* zie verder onder H.I.Ambacht

Van links naar rechts: Bets den Hartog, Nico den Hartog en Stijntje den Hartog uit Heerjansdam

Om het overzicht compleet te maken, wordt ook een overzicht geplaatst van Joden geboren te Hendrik-Ido-Ambacht. Dit maakt tegelijk enigszins de situatie rondom het gezin van Abraham den Hartog duidelijk.

Geboren te HENDRIK-IDO-AMBACHT

Jacob den Hartog » verhuisd naar Amsterdam

Hendrik-Ido-Ambacht, 24 maart 1882
Sobibor, 28 mei 1943

Elisabeth (van Blankenstein)-den Hartog » verhuisd naar Heenvliet

Hendrik-Ido-Ambacht, 22 april 1877
Auschwitz, 5 november 1942

Simon den Hartog » verhuisd naar Dinxperloo *

Hendrik-Ido-Ambacht, 30 januari 1901
Sobibor, 23 juli 1943

Elisabeth den Hartog » verhuisd naar Rotterdam

Hendrik-Ido-Ambacht, 3 november 1897
Auschwitz, 6 maart 1944

Stijntje (Frank)-den Hartog » verhuisd naar Rotterdam

Hendrik-Ido-Ambacht, 10 maart 1903
Auschwitz, 19 februari 1943

Betrina Regine den Hartog » verhuisd naar Amsterdam

Hendrik-Ido-Ambacht, 19 februari 1915
Auschwitz, 31 december 1944

Rosetta den Hartog » verhuisd naar Oostendam

Hendrik-Ido-Ambacht, 23 december 1900
Sobibor, 13 maart 1943

Sara Betrina den Hartog » verhuisd naar Oostendam

Hendrik-Ido-Ambacht, 31 maart 1909
Sobibor, 13 maart 1943

Anna den Hartog »

Hendrik-Ido-Ambacht, 27 februari 1893

Anna was een buitenechtelijke dochter van Leentje den Hartog. Bij het huwelijk tussen Abraham den Hartog en Leentje den Hartog (1893) is zij door Abraham erkend. Nadere gegevens van Anna ontbreken. Zij komt niet voor op de lijst van omgekomen Joodse oorlogsslachtoffers en is dus voor de oorlog al overleden of heeft de oorlog overleefd.

* Simon den Hartog komt later via diverse omzwervingen weer terug bij zijn vader Abraham den Hartog te Oostendam

Abraham den Hartog verhuist na zijn huwelijk (1893) naar de Kerkstraat te Hendrik-Ido-Ambacht. Hij begint daar een slagerij. In 1925 verhuist hij, met zijn gezin, naar de Oostendam om daar een slagerij te vestigen. Deze slagerij wordt later door zijn zoon Simon voortgezet. Abraham was gehuwd met Leentje den Hartog. Zij is voor het uitbreken van de oorlog al overleden.

Als het gezin Den Hartog in Oostendam woont, bestaat het in april 1942 uit:

Abraham den Hartog

Heerjansdam, 13 december 1867
Sobibor, 13 maart 1943
Gezinshoofd

Rosetta den Hartog

Hendrik-Ido-Ambacht, 23 december 1900
Sobibor, 13 maart 1943
Dochter

Simon den Hartog

Hendrik-Ido-Ambacht, 30 januari 1901
Sobibor, 23 juli 1943
Zoon

Sara Betrina den Hartog

Hendrik-Ido-Ambacht, 31 maart 1909
Sobibor, 13 maart 1943
Dochter

Twee dochters, Betrina Regina (roepnaam Tine) en Elisabeth zijn dan al het huis uit en werken en wonen te Rotterdam.

Dochter Stijntje is gehuwd met de heer H. Frank en woont in april 1942 niet meer te Oostendam.

Familie Abraham den Hartog. Zittend van links naar rechts: Leentje den Hartog-den Hartog, dochter Betrina Regine en Abraham den Hartog. Staand van links naar rechts: Elisabeth, Sara Betrina, Stijntje, Simon, onbekend (Anna?) en Rosetta

Opgave Joodse inwoners

De inspecteur van politie van de gemeente Zwijndrecht heeft van de Sicherheitspolizei te Rotterdam opdracht gekregen om bij de gemeenten Zwijndrecht, Heerjansdam, Ridderkerk en Hendrik Ido Ambacht na te gaan welke Joodse inwoners daar wonen of tijdelijk verblijven. Hij moet hiervan een overzicht maken. Hij antwoordt op 1 oktober 1942 met het zenden van een lijst van inwoners van de gemeente Zwijndrecht en Ridderkerk. Tevens vermeldt hij de antwoorden van de burgemeesters van Ambacht en Heerjansdam. Een antwoord van de burgemeester van Ridderkerk is niet gevonden. De burgemeester van Ridderkerk heeft aan het verzoek voldaan door het retour zenden van een lijst met opgaven zonder begeleidend schrijven.

Op het verzoek van de inspecteur van politie te Zwijndrecht gericht aan de burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht om opgave te doen kan deze formeel antwoorden dat er geen Joodse inwoners binnen zijn gemeente woonachtig zijn. Oostendam maakt deel uit van Ridderkerk, hoewel de inwoners meer gericht zijn op Hendrik-Ido-Ambacht gezien de ligging van het oord.

De gegevens van Heerjansdam geven aan dat er tijdens de oorlog geen Joodse inwoners meer waren in Heerjansdam. Dit wordt in de brief d.d. 1 oktober 1942, gericht aan de commandant van de Sicherheitspolizei te Rotterdam, bevestigd.

De burgemeester van Heerjansdam zendt de invullijst retour met op de opmerking *geene*.

Ondergedoken

Op het monument wordt melding gemaakt van drie ondergedoken Joden, die opgepakt worden. Het betreft hier de heer J. Winkel en de dames Nan Hamburger en Irma Weil.

Joseph Winkel » was ondergedoken te Zwijndrecht

Den Haag, 29 mei 1881
Sterfplaats onbekend, 19 januari 1945

Irma Weil » was ondergedoken te Zwijndrecht

Offenburg, 15-3-1896
Auschwitz op 31-8-1944

Marianne Alida Hamburger » was ondergedoken te Zwijndrecht

Boskoop 24-8 -1924
Auschwitz, 31-1-1945

Navraag bij Westerbork gaf de volgende informatie:

Geachte heer Abuis,

Hoewel het alweer enige tijd geleden is dat wij contact gehad hebben, heb ik thans een vraag.

In mijn onderzoek naar Joods oorlogsslachtoffers uit Zwijndrecht kom ik 3 personen tegen die ondergedoken waren. Deze personen zijn door verraad opgepakt en vervolgens weggevoerd. Helaas heb ik slechts minimale gegevens. Is het voor u mogelijk om mij verder te helpen?

De mij bekende gegevens zijn:

opgepakt op 16 maart 1944 te Zwijndrecht door de Feldgendarmerie en de volgende dag overgebracht naar de SD te Rotterdam.

Het betreft de dames: Nan Hamburger en Irma Weil.

Van laatst genoemde heb ik de (vermoedelijk) volgende gegevens: Irma Weil, geboren 15-3-1896 geboren in Offenburg, overleden in Auschwitz op 31-8-1944. Deze gegevens staan op het Digitaal Joods Monument. Woonplaats Den Haag. Deze naam komt daar als enige voor dus is het aanneemelijk dat zij het is. Ik kan formeel echter geen link leggen tussen haar en Zwijndrecht.

Van Nan Hamburger weet ik helaas verder niets. Wellicht dat beiden naar Westerbork zijn overgebracht en u in de archieven meer informatie heeft.

Er was nog een derde persoon bij, de heer Winkel, van hem heb ik alle gegevens kunnen achterhalen.

Met een kleinzoon van de heer Winkel heb ik contact over dit voorval, vandaar dat ik hem een CC' tje van deze mail zend.

Ik dank u voor uw medewerking en wacht uw reactie af.

Met vriendelijke groet

Kees Popijus

Het antwoord:

Beste Kees,

Irma kwam op 1-4-1944 vanuit Rotterdam naar Westerbork. Op 5-4-1944 werd zij doorgestuurd naar Auschwitz. De overige gegevens kloppen. De enige Hamburger op dezelfde lijst is Marianne Alida Hamburger (1-4-1924). Zij kwam met hetzelfde transport uit Rotterdam en ging ook op 5-4-1944 naar Auschwitz, waar zij op 31-1-1945 is overleden. Ze kwam oorspronkelijk uit Boskoop, Colijnstraat 193.

groet,

Guido

Onthulling monument

Op 4 mei 2009 onthult burgemeester A. Scholten in de voormalige raadszaal van het “oude” Raadhuis het monument. Het is een plaquette waarop de namen van de omgekomen Joodse inwoners staan vermeld met een korte inleidende tekst.

Na de onthulling spreekt een vertegenwoordiger van de Joodse gemeenschap uit Zwijndrecht een dankwoord.

Geachte Burgemeester, gemeentebestuur, bestuur Oranje comité Zwijndrecht, dames en heren.

Namens de minuscule Joodse gemeenschap Zwijndrecht stel ik het zeer op prijs deze hier te mogen vertegenwoordigen.

De omgebrachte Joodse inwoners van Zwijndrecht hebben nu een plek waar aan hen gedacht kan worden.

Over hen gesproken wordt en waar zij uit de vergetelheid worden getrokken en tot een aandenken zijn geworden.

Ik wil allen die betrokken zijn geweest bij het tot stand komen van deze gedenkplaat heel hartelijk bedanken.

*Onthulling van het monument door burgemeester A. Scholten.
Foto Rinie Boon*

Het is bekend dat er gedurende de oorlog meerdere Joodse onderduikers zijn geweest. Hiervan is het moeilijk te achterhalen wie het geweest zijn en waar zij ondergedoken hebben gezeten.

Slotopmerking

Met name de Joodse inwoners van Heerjansdam en Hendrik Ido Ambacht verhuizen buiten de genoemde gemeenten. Enkele verhuizen diverse malen naar verschillende gemeenten. In het overzicht is alleen die plaats opgenomen van waaruit zij uiteindelijk zijn gedeporteerd. Uitzondering hierop is Betrina Regine den Hartog. Formeel staat zij ingeschreven te Amsterdam. Tijdens de oorlog gaat zij (tijdelijk?) werken te Rotterdam in het Israëlitisch Ziekenhuis. Echter in het bevolkingsregister van Amsterdam blijft zij ingeschreven staan. In dit register wordt zij per 1 mei 1943 uitgeschreven met als nieuwe woonplaats Westerbork lager (kamp). In Rotterdam wordt zij niet ingeschreven.

Dit overzicht maakt deel uit van een totaal overzicht van de Joodse families in de Zwijndrechtse Waard 1800 - 1950.

Met dank aan de heer J. Vliegenthart van de gemeente H.I.Ambacht, het Nederlands Rode Kruis dienst Oorlogsnazorg en de medewerkers van herinneringscentrum Kamp Westerbork voor hun medewerking.

Op de volgende pagina staat de volledige tekst van de plaquette.

Ter nagedachtenis aan de Joodse slachtoffers van het Nazi regime.

Op 9 november 1942 werden de Joodse inwoners van Zwijndrecht opgepakt en bijeen gebracht in de raadzaal van het gemeentehuis. Zij werden hier onder bewaking gesteld en daarna groepsgewijs afgevoerd naar het station. Eerder waren al enkele inwoners opgepakt en naar de Sicherheits Dienst (SD) te Rotterdam weggevoerd. Op 16 maart 1944 werden drie Joodse onderduikers opgepakt. Ook zij werden via de SD weggevoerd. Uiteindelijk zijn twintig Joodse inwoners weggevoerd via Amsterdam en Westerbork naar het concentratie kamp Auschwitz. Slechts één inwoner overleefde de kampen. Hij vestigde zich na de oorlog weer in Zwijndrecht. Ook de drie onderduikers overleefden de oorlog niet.

קדוש

Hartog, Abraham den	Zwijndrecht	4 maart	1879	Auschwitz	19 november	1942
Hartog-den Hartog, Rachel den	Barendrecht	27 november	1879	Auschwitz	19 november	1942
Hartog, Esther	Zwijndrecht	24 januari	1920	Auschwitz	19 november	1942
Hartog, Tobias den	Zwijndrecht	22 juni	1918	Auschwitz	31 maart	1944
Hartog-Swelheim, Judith den	Amsterdam	7 februari	1917	Auschwitz	19 november	1943
Hartog, Abraham Benjamin den	Zwijndrecht	17 februari	1941	Auschwitz	19 november	1943
Levisson, Elias	Riga	15 augustus	1885	Auschwitz	31 december	1942
Levisson-Woudhuijsen, Maria	Amsterdam	10 februari	1885	Auschwitz	17 september	1942
Levisson, Samuel	Dordrecht	18 juli	1916	Auschwitz	30 september	1942
Levisson, Mourits	Dordrecht	12 januari	1918	Auschwitz	30 september	1942
Levisson, Herman	Zwijndrecht	18 november	1919	Auschwitz	30 september	1942
Meijer, Benjamin Herman	Zwijndrecht	7 december	1889	Auschwitz	19 november	1942
Meijer-Rozeboom, Charlotta	Groningen	6 juli	1904	Auschwitz	6 oktober	1944
Meijer, Leo	Zwijndrecht	25 juli	1935	Auschwitz	6 oktober	1944
Meijer, Hanna	Zwijndrecht	12 mei	1878	Auschwitz	19 november	1942
Meijer, Herman Salomo	Dordrecht	7 augustus	1911	Auschwitz	30 april	1943
Meijer-Zilverberg, Betsij	Oss	26 oktober	1914	Auschwitz	26 februari	1943
Meijer, Rosaline Betty	Dordrecht	10 april	1939	Auschwitz	26 februari	1943
Meijer, Johanna	Dordrecht	21 februari	1941	Auschwitz	26 februari	1943

Bronnen:

BHIC Brabants Historisch Informatie Centrum te Den Bosch
Erfgoedcentrum DiEP te Dordrecht
GAR Gemeentearchief Rotterdam
Gemeente Archief Zwijndrecht
Groningerarchieven te Groningen
Herinneringscentrum Kamp Westerbork
Joods Digitaal Monument
Nederlandse Rode Kruis
Stadarchief Amsterdam
Streekarchief Gooi en Vechtstreek

De Joodse families in de Zwijndrechtse Waard 1800 - 1950 door
H.C.Popijus

Foto's:

Rinie Boon
Historisch Genootschap H.I.Ambacht
Arie Gouw
Familie Meijer

Kees Popijus

EEN WINTERSE GEBEURTENIS IN DE WINTER VAN 1708

Bij het digitaliseren van oude notariële akten van notaris Hendrik van der Hoep, kwam ik de volgende verklaring tegen.

Van der Hoep begon als notaris in 1707 en van 1710 tot 1754 werkte hij als notaris in Hendrik-Ido-Ambacht.

In die tijd, waarin geen politie in Ambacht aanwezig was, zijn er toch regelmatig gebeurtenissen, die officieel moeten worden vastgelegd.

Daartoe wordt dan de notaris ingeschakeld, die een getuigenverklaring, een “attestatie” opneemt.

De procedure is als volgt: de notaris laat getuigen of anderen die iets weten over het voorval bij hem verschijnen en noteert hun bevindingen. Als het een geval betreft waarbij een tweede partij betrokken is, gaat de notaris met de gegeven verklaring naar het huis van de tweede partij en leest daar de genoteerde verklaring voor. Daar kan dan op worden gereageerd. In dit geval is het laatste niet nodig, zoals u na het lezen zult begrijpen.

Dan nu wat er is gebeurd, volgens de getuigenissen die op 4 maart 1709 zijn genoteerd door Hendrik van der Hoep.

Het voorval speelt zich af op de winterse avond van zondag 9 december 1708. Het is koud, aardedonker en glad aan de Oostendam. Een zekere Willem Hendrickse is daar op bezoek geweest en maakt aanstalten naar huis te gaan. Het blijkt dat hij in Ridderkerk woont.

Het is tegen 10 uur en een zekere Ariaantje Cornelisdr Koninck, ongeveer 20 jaar oud, staat met een brandende kaars in de hand bij de voordeur van haar moeders huis. Naast hen woont Willem Ariens Koninck. (Ik weet niet of dit familie is, er woonden toen vele “Konincks” in het dorp)

Ariaantje ziet Willem Hendrickse uitglijden en met een klap **“tegen de voormuer van de huijsinghe van Willem Ariens Koninck”** vallen. Gelukkig kan hij nog opstaan, maar dan valt hij opnieuw, nu met zijn hoofd **“op eenen grooten Block dewelke aan de geseijde muer is staande”**. Dat loopt minder goed af, want hij moet worden geholpen om op te staan door de visite van de buurman, ene Arij Aerts van der Waal.

Een andere getuige van het voorval is de zoon van buurman de Koninck, Jan Willemse de Koninck. Die is 17 jaar en ligt op zolder aan de straat-zijde in bed.

Hij hoort iemand hard tegen de muur vallen en *“een weijnigie daarna”* hoort hij weer dat iemand valt.

Uiteraard gebruikt Willem Hendrickse een krachtterm na dat vallen, wie zou dat niet doen! (Wordt ook genoteerd, want de buurjongen heeft het duidelijk gehoord)

Nadat Willem Hendrickse weer op de been geholpen is, uit hij de woorden **“Och Heere, is me dat vallen!”**

Iets dat nu soms op een andere manier verwoord wordt, na zo’n valpartij denk ik.....

En na dit gezegd te hebben vertrekt Willem, geholpen door Arij Aerts van der Waal naar Ridderkerk.

Moraal: Kijk ook deze winter goed uit waar je loopt als het glad is!

Overigens vermoed ik, dat het uiteindelijk toch minder goed is afgelopen, want in de verklaring wordt gesproken over ene **Willem Hendrickse, gewoond hebbende in Ridderkerk.**

Ger van der Straaten

N.B. Als u de samenvatting van alle op Ambacht betrekking hebbende notariële akten wilt inzien, kunt u daarvoor terecht bij Het Historisch Genootschap van Hendrik-Ido-Ambacht

COLOFON

“Swindregt Were”, een naam die naast “Swijndregt Were” al eeuwen geleden gebruikt werd voor de Zwijndrechtse Waard, is het blad van het Historisch genootschap Hendrik-Ido-Ambacht en de Historische Vereniging Zwijndrecht. Het periodiek verschijnt tweemaal per jaar en wordt gratis aan de leden toegezonden.

Redactie Hendrik-Ido-Ambacht:

Mevr. J.C. van der Straaten-Ooms

Redactie-adres:

Schalksedijkje 20, 2988 BV Rijsoord

Tel. 0180-423889

Email: joke@vdstraaten.nl

Secretariaat Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht:

J. van Beek, Weteringsingel 84, Hendrik-Ido-Ambacht

Telefoon: 078-6814882

Redactie Zwijndrecht:

Dr. C.R. van den Berg, A. Timmers-Ekelo en K. Popijus

Redactie-adres:

Amandelgaarde 163, 3344 RC Hendrik-Ido-Ambacht

Telefoon: 078-6194677

Email: kpopijus@planet.nl

Verenigingsadres: Oudheidskamer “de Vergulde Swaen”, Rotterdamseweg 53-55, Zwijndrecht

Druk: Pro Patria grafisch bedrijf Zwijndrecht

De verkoopprijs voor losse nummers: € 2,50

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de onder auteursnaam geplaatste artikelen.

© Redactie blad en de auteur. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke ander wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming. Na toestemming moet de bron vermeld worden.

